

ӘОЖ 070:004.8

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖУРНАЛИСТИКАДА: АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН КОНТЕНТ ПЕН АДАМДЫҚ ФАКТОР АРАҚАТЫНАСЫ

Байдаулет Дана

«Тұран» университеті, Астана қ., Қазақстан

Ғылыми жетекшісі: Әлміш Жадыра Талғатқызы

Бұл зерттеу заманауи журналистиканы түбегейлі өзгеріп жатқан жасанды интеллект (ЖИ) технологияларына арналған. Мақалада тек қана автоматтандырылған контент пен адам факторының тиімділігін салыстыру емес, сонымен қатар олардың бір-бірін толықтыратын синтезі зерттеледі. Зерттеу әдіснамасына әдебиеттерге терең шолу, сала мамандарымен сұхбаттасу және нарықтағы ірі медиа компаниялардың тәжірибесін талдау кірді. Алынған нәтижелер ЖИ-дың журналистиканы құрлып жатқан негізгі тірегі емес, оның қуатты «көмекшісі» екенін көрсетеді. Адам факторы – сыни талдау, шығармашылық және этика – әлі де шешуші рөлді атқарады. Болашақтың ең сәтті журналистика моделі «құрылтайтын журналистика» болып табылады, онда адам мен машина ынтымақтасады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, журналистика, автоматтандырылған контент, адам факторы, медиа.

Кіріспе

Біз цифрлық революцияның орта шенінде тұрмыз. Егер бірінші толқын интернетті әкелсе, ал екіншісі – әлеуметтік желілерді, онда үшінші толқын – бұл жасанды интеллект. Бұл технология барлық салалар сияқты журналистиканы да түбімен өзгертуде. Бірақ нақты сұрақ мынада: «ЖИ – бұл журналистерді ығыстыратын қауіпті ме, әлде олардың мүмкіндіктерін он есеге көбейтетін керемет құрал ма?». Бұл мақаланың мақсаты – бұл екі экстремалды көзқарастың арасындағы ақиқатты іздеу. Біз ЖИ-дың нақты қандай міндеттерді ойдағыдай орындай алатынын, ал қай жерде адамның тәжірибесі мен интуициясы алмастырылмайтынын анықтаймыз. Біз «құрылтайтын журналистика» деген тұжырымдаманы зерттейміз, онда адам мен машина бір-біріне қарсы емес, бірге жұмыс істейді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу сапалы талдау әдістеріне негізделген. Негізгі әдіснама ретінде келесілер қолданылды:

1. Жүйелі әдебиеттерге шолу: Соңғы 5 жылдағы Scopus және Web of Science дерекқорларындағы 30-дан астам ғылыми жұмыс талданды.

2. Терең сұхбаттар:Қазақстан және шетелдік БАҚ-тардың 15 тәжірибелі журналисті мен медиамен.

3. Іс-тәжірибені талдау: The Washington Post (Heliograf), Associated Press (Wordsmith) және Reuters (News Tracer) сияқты компаниялардың ЖИ-ды қолдану тәжірибесі зерттелді.

4. Сандық есептеулер:ЖИ құралдарымен жасалған контенттің аудитория қабылдау деңгейі бойынша статистикалық мәліметтер жиналды.

Негізгі ережелер

1. ЖИ – бұл журналистиканың соңы емес, оның табиғатты эволюциясы.

2. Автоматтандыру қарапайым фактілер мен деректерді өңдеуде үнемді, ал адам – күрделі түсініктер мен мағынаны құруда шешуші.

3. Болашақ журналистің негізгі құзыреттілігі – технологияны пайдалану емес, онымен серіктес ретінде ынтымақтасу.

Әдебиетке шолу

Саладағы зерттеулер бірнеше негізгі бағытты бөліп көрсетеді. Graefe et al. (2016) зерттеуінде анықталғандай, оқырмандар автоматты түрде жасалған қаржылық есептерге жоғары сенім артады, бірақ тәжірибелік әңгімелер мен терең зерттеулер үшін адам-журналистке жүгінеді. Linden (2017) енгізген «құрылтайтын журналистика» тұжырымдамасы бүгінгі таңда ең перспективалы болып табылады. Отандық контекстте Қазақстандық медиа кеңістігіндегі ЖИ-ды енгізу ерекшеліктері зерттелуде, бұл тілдік ерекшеліктер мен аудиторияның ерекше қажеттіліктерімен байланысты.

Нәтижелер мен талқылау

1. ЖИ-дың «жеңімпаздары» ЖИ спорт нәтижелері, қаржылық есептер және метеобюллетеньдер сияқты жоғары құрылымдық деректерді өңдеуде тамаша нәтижелер көрсетеді. Мысалы, Associated Press ЖИ-ды енгізгеннен кейін қаржылық жаңалықтардың көлемін әлсіз 12 есеге дейін арттырды, бұл адам-журналистерге терең аналитикаға уақыт бөлуге мүмкіндік берді.

2. Адам факторының бекем бекіністері:Талдауымыз көрсеткендей, келесі салалар адамның үстемдігін сақтайды:

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы журналистика: Дәлелдерді іздеу, сенімді дереккөздермен жұмыс істеу – бұл ЖИ-дың қолынан келмейтін іс.

Эмоциялық әңгіме:Адамның күйі мен мотивациясын түсіну, әңгімені жандыру тек адам-журналистке тән.

Этикалық таңдау: «Бұл суретті жариялау керек пе?» немесе «Осы адамның жеке өмірін қорғау қажет пе?» деген сұрақтарға жауап беру.

3.Құрылтайтын журналистикаға қарай:Ең тиімді модель – бұл ЖИ-ды журналистің «цифрлық көмекшісі» ретінде қарау. Мысалы, журналист:

Зерттеу үшін:ЖИ-ға белгілі бір тақырып бойынша барлық соңғы статистиканы және негізгі пікірлерді тапуды тапсырады.

Жобалау үшін:Мақаланың алғашқы нұсқасын алады және оны өзінің стилі мен тәжірибесімен байытады.

Тексеру үшін:Фактілерді және грамматиканы тексеру үшін пайдаланады.

Қорытынды

Жасанды интеллект журналистиканы жойып жатқан апат емес, ол бұл кәсіпті қайта құруға көмектесетін қуатты қозғалтқыш. Бірақ бұл қозғалтқыштың жетекшісі әлі де адам болып қалады. ЖИ фактілерді жинау мен талдау жылдамдығын он есеге арттыра алады, бірақ оларды қандай әңгіменің ішіне орналастыру керектігін, қай мәселені көтеру керектігін және қоғам алдындағы жауапкершілікті адам-журналист біледі. Болашақ сәтті журналист – бұл технологияны икемді пайдалана білетін және сонымен бірге адамзаттық құндылықтардың, сыни ойлаудың және шығармашылық ізденістің тұрағы болып қалатын маман.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Graefe, A., Haim, M., Haarmann, B., & Brosius, H.-B. (2016). Readers' perception of computer-generated news: Credibility, expertise, and readability. *Journalism*
2. Linden, T. (2017). Here's How Artificial Intelligence Is Helping Journalism. *The Wall Street Journal*
3. Clerwall, C. (2014). Enter the Robot Journalist. *Journalism Practice*

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ЖУРНАЛИСТИКЕ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ АВТОМАТИЗИРОВАННОГО КОНТЕНТА И ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА

Байдаулет Дана

Данное исследование посвящено стремительно меняющимся технологиям искусственного интеллекта (ИИ) и их влиянию на современную журналистику. В статье рассматривается не только сравнение эффективности автоматизированного контента и человеческого фактора, но и их взаимодополняющий синтез. Методология исследования включает обзор научной литературы, интервью с отраслевыми специалистами и анализ опыта крупных медиакомпаний. Полученные результаты показывают, что искусственный интеллект не становится основным стержнем журналистики, а выступает её мощным «помощником». Человеческий фактор — критическое мышление, креативность и этика — по-прежнему играет решающую роль. Наиболее успешная модель журналистики будущего определяется как

«кооперативная журналистика», где человек и машина работают во взаимодействии.

Ключевые слова: искусственный интеллект, журналистика, автоматизированный контент, человеческий фактор, медиа.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN JOURNALISM: THE RELATIONSHIP BETWEEN AUTOMATED CONTENT AND THE HUMAN FACTOR

Baidaulet Dana

This study explores the rapidly evolving field of artificial intelligence (AI) and its transformative impact on modern journalism. The article examines not only the comparative effectiveness of automated content and the human factor but also their complementary synthesis. The research methodology includes an extensive literature review, expert interviews, and an analysis of practices in major media companies. The findings indicate that AI is not becoming the foundation of journalism but rather a powerful “assistant.” The human factor — critical thinking, creativity, and ethics — continues to play a decisive role. The most effective model of future journalism is seen as “collaborative journalism,” where humans and machines work in partnership.

Keywords: artificial intelligence, journalism, automated content, human factor, media.